

Diccionari de gemmologia

Pròleg

Els primers llibres escrits amb un objectiu clarament científic i no només descriptiu són de finals del segle XIX i principis del segle XX. A partir d'aquesta època comencen a impartir-se els primers cursos que tenen per finalitat formar especialistes en gemmologia. Això succeeix entre els anys 1920 i 1930. La raó que justifica el naixement d'aquests estudis és l'aparició en el mercat de dos materials fabricats totalment o parcialment per l'home: el corindó sintètic obtingut en el forn de Verneuil i la perla cultivada. És a partir d'aquest moment que comencen a augmentar el nombre d'obres dedicades a la gemmologia com a especialitat de la mineralogia.

L'objectiu més important del diccionari que us presentem és oferir un recull dels termes gemmològics en català acompanyats d'una definició breu de caràcter divulgatiu. El segon objectiu és incloure les equivalències de cada terme en les diferents llengües europees en les quals existeixen obres de referència de l'especialitat. Aquesta obra va dirigida no només a especialistes sinó també al públic en general, perquè conegui aquesta terminologia i la utilitzi. D'aquesta manera evitarem els termes incorrectes, les traduccions poc afortunades o bé l'ús directe de mots d'altres llengües.

El conjunt dels termes del diccionari està estructurat temàticament d'acord amb l'arbre de camp, una estructuració conceptual de la realitat de l'àrea que vol recollir tots els aspectes i branques que li són propis. El primer apartat d'aquest arbre de camp correspon als conceptes generals que no són específics només de la gemmologia, però que són necessaris per comprendre el conjunt de l'obra. Els altres apartats de l'arbre de camp queden justificats a partir de la definició de *gemma* i de *gemma* que trobem en aquest diccionari. La del terme *gemma* diu: "Ciència que s'ocupa dels minerals i altres materials que s'utilitzen com a ornament personal i també per a la fabricació d'objectes ornamentals"; i en la de *gemma*, llegim: "Mineral o substància d'origen orgànic que per la seva bellesa, durabilitat i raresa és molt apreciat i que un cop tallat i polit s'utilitza en joieria".

D'acord amb aquestes definicions, en l'apartat de l'arbre de camp dedicat a les espècies gemmològiques hem inclòs les espècies i varietats minerals, les roques i els materials d'origen orgànic que es fan servir com a gemmes. Hem fet una tria amb criteris exhaustius, i si bé algun dels minerals que hi figuren no són estrictament gemmes, sí que s'han fet servir alguna vegada com a tals. També hem de tenir en compte que existeix un públic dedicat al col·leccionisme de gemmes tallades que ha fet augmentar el nombre de minerals que es poden utilitzar potencialment com a gemmes.

El següent apartat de l'arbre de camp està dedicat a les propietats físiques de les gemmes, aspecte que no podem oblidar, ja que la gran majoria de gemmes són minerals. Dins d'aquest apartat destaquen dos grans grups: el primer, dedicat a les propietats mecàniques de les gemmes, que tenen un paper molt important en els processos de talla; i el segon, a les propietats òptiques, aspecte fonamental a l'hora d'identificar els materials gemmològics per mètodes d'anàlisi no destructius. Tal com ja hem dit, la majoria de gemmes són minerals, i aquests es caracteritzen per posseir una estructura cristal·lina i una composició química que expliquen el perquè de les seves propietats físiques.

A continuació vénen els termes relacionats amb les inclusions, que són, en realitat, imperfeccions en el procés de creixement del cristall. De fet, però, és pràcticament impossible no trobar-ne, i la seva presència ajuda a identificar les gemmes. A més, la distribució especial d'algunes d'aquestes inclusions pot provocar l'existència de fenòmens òptics molt característics, com ara l'efecte d'ull de gat o l'asterisme. D'altra banda, si agafem la definició de gemma des d'un punt de vista ampli no podem deixar d'incloure en el diccionari els materials obtinguts al laboratori, ni tampoc els tractaments que tenen per finalitat la millora del color i de l'aspecte de les pròpies gemmes.

La segona part de la definició de *gemma* abans esmentada indica clarament que el material gemmològic "un cop tallat i polit és emprat en joieria": això vol dir que els processos de la talla, les màquines i eines necessàries per fer-la, i els productes finals que en resulten, és a dir, els diferents estils de talla, són una part molt important d'aquest diccionari.

Tot gemmòleg, com a especialista en la matèria, ha d'utilitzar una metodologia de treball que li permeti obtenir dades objectives per poder distingir entre els materials naturals, els materials artificials i aquells que han sofert algun tipus de tractament. Per realitzar aquesta tasca ha de conèixer les diferents tècniques analítiques i els aparells que li permeten obtenir aquestes dades. Aquest és, doncs, un altre apartat destacat de l'arbre de camp: el que comprèn els aparells de mesura i els seus complements.

Finalment, els tres últims apartats de l'arbre de camp estan dedicats als temes de mineria, comerç i unitats de mesura, que, encara que no són els més importants des d'un punt de vista quantitatiu, no per això són menys importants per l'ús que se'n fa en el camp de la gemmologia.

Voldríem acabar expressant el nostre agraïment més sincer a totes aquelles persones que d'una manera o altra han intervingut en la realització d'aquest diccionari. Volem agrair especialment a Ester Franquesa, directora del TERMCAT, el suport que en tot moment ens ha donat per a la realització d'aquest treball. A tots els membres del TERMCAT que han intervingut en aquesta obra, el nostre reconeixement per la seva dedicació. També volem agrair la col·laboració del Dr. Oriol Riba, amb el qual hem mantingut llargues converses per tal d'harmonitzar les entrades terminològiques del seu *Diccionari de geologia* i les del nostre diccionari. I, per últim, també volem agrair

a Mariona Blasco la seva ajuda en la revisió dels termes alemanys, i a Antoni Cruells la revisió que ha fet de les etimologies gregues i llatines.

Joaquim M. Nogués